

УНІВЕРСАЛЬНА
БІБЛІОТЕКА

Моріс Метерлінк.
НЕПРОХАНИЙ ГІСТЬ.

Переклав
М. Антоноук.

ЛЕСЬ ГОРЕНКО.
Критичний етюд.

Універсальна Бібліотека.

№ 6.

Моріс Метерлінк

Непроханий Гість

Переклав

М. А Н Т О Н Ю К.

ЛЕСЬ ГОРЕНКО

Критичний етюд.

Вид-во „ГРУПТ“.

Моріс Метерлінк.

Моріс Метерлінк

Етюд.

Поруч буденного життя, поруч ясних усміхів радості і спокою—існує щось інше, щось протилежне, незнане, загадкове, — те, що зустрічає ворожо кожду ясну пляму, накладає тінь на сонечні тони, похмурою ніччю простягає велику й страшну руку, пригнічуючо впливає на душу і співголоса мимрить:

Ти не хазяїн тут. Не забувай, що ти—тимчасова ефемера, щось більше за тебе заступить тебе, і я не дозволю тобі зробити жадного зайвого кроку.

Не забувай, що ти — невільний і найтончим нервом своєї душі зв'язаний з Великим і Невідомим, що вічно буде стримувати твій лет, своєю таємничістю, похмурістю і суворістю змертвить твій усміх на устах і в щасливішу хвилю твого життя жахом заломить твої губи.

З темних і віковичних давен стежу я за тобою, мертвими очима напівзасипаного піском Сфінкса загіпнотизував я очи твої, непереборним і незмінним фатумом душу твою проїняв, твою велику душу, котра є загадкою для тебе самого і що уявляє собою ланцюг в часі і просторі, відламуючийся кільце за кільцем.

Два світа, і нікому невідомі наслідки взаємовідносин їх, і посідають їх різнородні сили, що провадять глуху, безтямну, безкровну боротьбу

між собою. І невідомі нам заміри таємничих сил, що утворюють якусь передзначену Долю, котрій покорились всі людські істоти в усі віки і перед котрою ми безсилі на віки віків.

Любов і Смерть. Перше почування анальогує собою велике, опромінене орчими змаганнями, життя, повне використаних, все ростучих сил, невого запалу, котрій родить найніші вчинки жертви і милосердя і підіймає людину на найвищу ступінь прояву людських здібностей, — а за ним випростується таємна постать, жорстока в своїй моторошности страшна в своїй загадковости, потворна в своїй огидности, — і імя її — Смерть, сліпа, вічно—ворожа смерть, незмінно — байдужа, непереборна, холодна смерть; що ступає безшумною ходою і з невблаганною по-

смішкою закриває зблідлий осміх людської жертви.

Світ її—світ сутінний і мовчазний, коли люди—як тіни, коли їй можна доторкнутися своїм оскаленим ротом до червоних губів юнака, що хоронить душу, повну змагання, що хоронить тайну майбутнього щастя, щастя невикористаного ще життя, яке розстеляється спереду.

І запитує душа: Що є життя? Яка мета мого існування?

Я у владі сліпих сил. Народився я помимо мого бажання і доля убила мій сміх, благословила мій смуток. Люди—то іскри, погасаючі на нічному полі. Я—беззахистний і доручив волю свою невідомому, чужому розумові.

Тайна Зародження, тайна Життя, тайна Сконання.

„Розглядувать наше істнуванне з цього погляду я не рахую безглуздим“, — каже Метерлінк. — В наші часи, не дивлячись на всі змагання нашої волі, це можна лічити за істотність нашої людської правди. І ще довго будемо ми випадковими, невідразно-блимаючими іскрами, безцільно кинутими на волю байдужої ночі. Довго, може бути, що навіть назавше... поки, зрештою, не збагне тайну природи якийсь позитивний винахід науки, або чудо, надіслане нам з чужого світу, напр. звістка з якої—небудь старішої плянети, далі сягнувшої до шляху знання,—не розьясує нам тайну зародження і мету життя“.

І на фоні цього трагичного закляття, коли воля людська закута загадковим кругом і немає інших шляхів, окрім шляху, що веде нас до небуття,

твориться містерія людського життя коли відчай змінюється вобліванням протест — сумірною згодою, невідомість — сподіванням на якусь вищу ласку Невідомого Пана, котрий не мусить бути жорстоким.

Містична одухотвореність являється характерною ознакою мислення й почування Моріса Метерлінка. І це зрозуміло, коли ми звернемося до стану сучасної філософії, котра в головній своїй течії даремно намагається увільнитись од кантовського агностицизму, заперечуючого можливість абсолютного знання і означившого межю, за яку не вільно й безцільно змагати людському розумові.

До цього ще можливо долучити здвиг думання (інтуїтивізм Бергсона), надаючого розумові другорядну ролю.

„Вища правда небуття, смерти

непотрібности нашого істнування, котру ми здibuємо, як тільки захочем поширити свої досліди до можливих меж, — усе це, зрештою, є лише остаточна мета наших дійсних знань. Ми нічого не бачимо за цією межею, тому, що саме тут зупиняється наш розум. Ця правда видається нам визначеною, але в дійсности вона не має в собі нічого певного, крім нашого незнання“.

„Річи в собі“ ми не можемо збагнути і „той“ світ залишиться вічною загадкою і як і буде коли-небудь осягнутим, то людиною іншої організації, до котрої нам далеко. Нам же доводиться задовольнятись замість істини—передчуттем її, замість абсолютного знання—його таємними символами, замість відбиття істинного світла—його відбитою тінню.

„Протягом віків—будем співати про марність життя, — зове Метерлінк, — про непереможну силу небуття і смерті, і стануть нам перед очима наші печалі, страждання і докори, але згодом вони будуть звучать все одноманітніше по мірі наближення їх до істини. Коли ж ми спробуємо змінити поволоку невідомого, що оточує нас, і знайти в ньому новий сенс для життя й упертої боротьби, то нам, принаймні, вдасться задовольнити наші печалі, з надіями, розсипаними серед них, котрі то погасають, то засвічуються знов“.

Такими настроями переплетена душа Метерлінка — в його драмах, поезіях, філософичних дослідях.

Метерлінк—поет проявів духовної частини людської істоти, увільненої від передумов простору і часу. Він

бере просто душу, в її абсолютнім розумінні, і обмежує її абсолютними колами, в які вона закута містично, по за умовами побутовими, расовими, соціальними. Псіхольогія, як фільозофічний чинник, цікавить Метерлінка. В своїх драматичних і містико-фільозофічних творах він дає нам зрозуміти, що існування індивідуума, відірваного від ґрунту, недосконалого, кволого — незримими фібрами тісно і фатально звязане з великою тайною, яка володіє нами на протязі нашого життя.

В буденнім житті, в дрібницях, під незвичайні хвилини випадку — ми почуваємо довкола себе чуже нашій звичці оточення, котре звязує нас з судьбою і позбавляє волі.

Поруч звичайних рис і деталей, які характеризують звичайне життя, сто-

ять інші риси, незримі і незвичайні, котрі почуваються інтуїтивно і пізнаються без допомоги розуму. Поруч нашого свідомого життя протікає життя підсвідоме, життя інтуїції і прозоринь, які астрально дотикаються матерії, виходять з своїх меж, перемагають нас з непереборною силою, являючись одухотвореним чинником для могутніх акцій в усіх проявах духового життя—науці, релігії, моралі, штуці.

Незримі душі, померші чи не народжені в світ, владають нашими думками, зовуть до себе, чекають на нашу відповідь і на наші запитання. Кожду хвилю ми стоїмо під якимсь фатальним камінем, що висить просто нас, підстерігає нас і котрий частіш усього має назву—Смерть.

Життя наше, повне ясних плям,

чудових рисок і фарб, опромінених сонечним світлом — зеднане з іншим життям, чужим, похмурим і темним, і це родить трагедію. Душа змагає до найглибших осягнень, притуляє своє ухо до таємного кута і через Мовчанне ловить подих вічного життя, котрому немає назви і збагнути його зміст не дано людині.

Але буде час, коли душа буде бачить другу душу. Буде час, коли душа буде говорить з душею без посередства матерії. Ми прямуємо до духового життя і скинемо з себе тягар грубої матерії. Тоді зміниться світ і люди пізнають один одного глибше і полюблять ніжніш. Невиразна але легка мудрість запанує над світом, і розум підляже їй, бо мудрість це є поривання нашої душі, але не плід розуму.

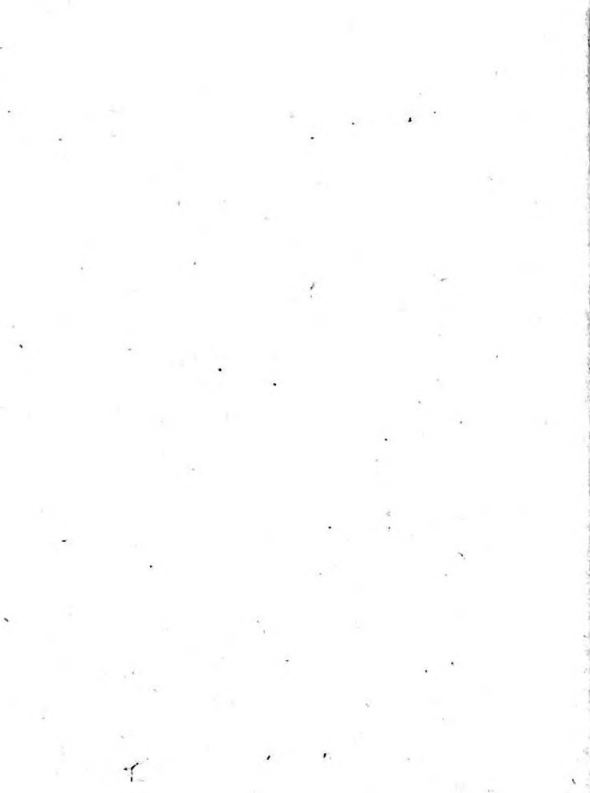
Моріс Метерлінк, великий бельгійський поет, найтихший із світових поетів, народився в Генті р. 1862. Року 1880 в Брюсселі засновується журнал „Молода Бельгія“, котрий зкупчує групу видатних бельгійських поетів, як Роденбах, Вергарн, Лерберг інші. В ньому бере участь і Моріс Метерлінк.

Метерлінк являється автором кількох книжок поезій, драм, філософських статів, які об'єднані суцільним світоглядом містичного символізму.

Лесь Горенко.

Непроханий Гість.

(Присвячується Едмондові Пікар).

ОСОБИ:

ДІД, сліпий,

БАТЬКО,

ДЯДЬКО,

ТРОЄ ДІВЧАТ,

СЕСТРА ЖАЛІБНИЦЯ,

СЛУЖНИЦЯ.

Діється в сучасну епоху. Заля старого замку. Напівтьма. Праворуч і ліворуч двері; невеличкі потайні двері в кутку. Ззаду — вікна з великими зеленастими шибками і шкляні двері, що виходять на ганок. Великий флямандський стінний дзигарь в кутку. Горить ляма.

ТРОЄ ДІВЧАТ. Ідіть сюди, дідусю, сядьте коло лямпи.

ДІД. Мені здається, тут бракує світла.

БАТЬКО. Як — чи ми підемо на ганок, чи залишимося тут в кімнаті?

ДЯДЬКО. Чи не краще залишитись тут? Цілий тиждень ішли дощі, ночами зараз холодно й вохко.

БІЛЬША З ДІВЧАТ. Але зоряно.

ДЯДЬКО. Зоряно? Ну і що ж з того?

ДІД. Краще залишитись тут. Невідомо, що може трапитись.

БАТЬКО. Не варто турбуватись більше. Небезпека минула; вона зрятована...

ДІД. А я гадаю, що ще ні...

БАТЬКО. Чому ви так думаете?

ДІД. Я чув її голос.

БАТЬКО. Але ж лікарі запевняють, що ми можемо бути спокійні...

ДЯДЬКО. Твій тесть має звичку турбувати нас даремне, тобі це відомо.

ДІД. А мені уявляється це чимсь іншим.

ДЯДЬКО. В такому разі покладіться на тих, хто бачить краще за вас. Сьогодні вдень вона мала прекрасний вигляд. Тепер вона міцно спить. Навіщо отруювати собі перший спокійний вечір, що випав на нашу долю?... Мені здається, що ми маємо право на відпочинок і навіть на забавки сьогодні: нам нічого вже боятись.

БАТЬКО. Це правда. Сьогодні вперше після тих страшних пологів я почувую себе, як вдома, в товаристві своїх близьких.

ДЯДЬКО. Коли хвороба виходить в дім, то здається, ніби в семьї оселився хтось чужий.

БАТЬКО. І тоді становиться ясно, що крім семьї ні на кого більш обіпертися.

ДЯДЬКО. Твоя правда

ДІД. Чому мені не дали сьогодні побачитись з дочкою?

ДЯДЬКО. Ви ж знаєте, що лікарь заборонив це.

ДІД. Але ж я не знаю — чому...

ДЯДЬКО. Навіщо ви турбуєте себе?

ДІД *(показуючи на двері, що праворуч)*. А воно не може нас почути?

БАТЬКО. Ні, ні!

ДІД. То воно спить?

БАТЬКО. Напевне.

ДІД. Треба б сходить та глянуть.

ДЯДЬКО. Це немовлятко непокоїть мене далеко більше, ніж твоя жінка. Ось уже кілька тижнів, як воно знайшлося, але ще й доси ледве ворухиться. Ще ні разу й не скрикнуло; можливо, що воно зліплене з воску.

ДІД. Я гадаю, що воно буде або глухе, або ж німе... Ось які наслідки шлюбів по-між близькими родичами. *(Мовчаннє, в якому почувасться докір).*

БАТЬКО. Я зараз такий, що майже бажаю йому зла за те лихо, яке воно спричинило своїй матері.

ДЯДЬКО. Що за дурниця! В чому

винна бідна дитина? — Воно саме в тій кімнаті?

БАТЬКО. Так, лікарь забороняє залишати його в кімнаті з матірью.

ДЯДЬКО. Але ж з ним мамка?

БАТЬКО. Ні, вона пішла на відпочинок; вона перемучилась за останні дні. Урсуло, сходи подивись, чи воно заснуло.

БІЛЬША З ДІВЧАТ. Добре. *(Всі сестри підводяться і, взявшись за руки, виходять в кімнату, що праворуч).*

БАТЬКО. О якій годині прибуває наша сестра?

ДЯДЬКО. Певне коло девятої.

БАТЬКО. Але вже десята — було б добре, якби вона приїхала сьогодні ввечері, моя дружина дуже бажає її побачити.

ДЯДЬКО. Вона буде; звичайне. Вона ніколи не бувала тут раніш?

БАТЬКО. Ніколи.

ДЯДЬКО. Їй дуже важко покинути свій монастирь.

БАТЬКО. Вона сама має прийти?

ДЯДЬКО. Ні, напевне з якою - небудь манашкою. Вони не можуть залишати монастирь по одній.

БАТЬКО. Але ж вона там найвища.

ДЯДЬКО. Статут однаковий для всіх.

ДІД. Ви вже більш не хвилюєтесь?

ДЯДЬКО. Чого ж нам хвилюватись? Не варто повертатися до цього. Немає чого нам боятись більш.

ДІД. Ваша сестра старіша за вас?

ДЯДЬКО. Вона найстарша.

ДІД. Я не знаю, що діється зі мною. Я почуваю якусь тривогу. Мені б хотілось, щоб ваша сестра була тут.

ДЯДЬКО. Вона прибуде. Вона обіцяла.

ДІД. Я б хотів, щоб цей вечір скорше пройшов. *(Дівчата повертаються)*.

БАТЬКО. Воно спить?

БІЛЬША. Так, міцним сном.

ДЯДЬКО. Щож ми маємо робити до її прибуття?

ДІД. До чийого прибуття?

ДЯДЬКО. Нашої сестри.

БАТЬКО. Глянь, Урсуло, чи ніхто не їде.

БІЛЬША *(дивиться в вікно)*. Ні, тату.

БАТЬКО. І по алеї нікого не видно? Ти бачиш алею?

ДІВЧИНА. Так, вона освітлена місяцем, я бачу її аж до кіпарісової долини.

ДІД. І там нікого не видно?

ДІВЧИНА. Нікого, дідусю.

ДЯДЬКО. Як на-дворі зараз?

ДІВЧИНА. Дуже гарно. Ви чуєте, як співають соловейки?

ДЯДЬКО. Так.

ДІВЧИНА. По алеї здіймається вітер.

ДІД. По алеї здіймається вітер?

ДІВЧИНА. Еге ж, дерева затріпотіли.

ДЯДЬКО. Дивно, що й доси немає сестри.

ДІД. Я вже не чую соловейків.

ДІВЧИНА. Здається, ніби хтось увійшов в сад, дідусю.

ДІД. Хто?

ДІВЧИНА. Не знаю, бо нікого не
видко.

ДЯДЬКО. Ну то там і немає ні-
кого.

ДІВЧИНА. Ні, в саду хтось є — со-
ловейки раптово змовкли.

ДІД. Але я не чую жодних кроків.

ДІВЧИНА. Хтось, певне, пройшов
біля ставка: лебеді злякались.

ДРУГА ДІВЧИНА. Риби в ставку
почали чомусь викидатися.

БАТЬКО. Ти нікого не бачиш?

ДІВЧИНА. Нікого.

БАТЬКО. Але ж саме над став-
ком місяць...

ДІВЧИНА. Так, я бачу лебедів:
вони заметушились перелякано.

ДЯДЬКО. Я переконаний, що їх

злякала моя сестра. Вона ввійде по-
тайними дверима.

БАТЬКО. Але ж незрозуміло, чо-
му не гавкають собаки.

ДІВЧИНА. Собака, що коло хати,
залізла в будку. Лебеді попливли на
той беріг!

ДЯДЬКО. Вони злякались моєї се-
стри. Це вона (*Кличе*). Сестро, сестро,
це ти? — Немає нікого.

ДІВЧИНА. Я певна, що хтось
забравсь у садок. Гляньте самі.

ДЯДЬКО. Але ж вона відповіла б
мені!

ДІД. Урсуло, чи не співають знов
солов'ї?

ДІВЧИНА. Я не чую більш ні од-
ного соловейка довкола.

ДІД. Одначе, не чуть жодного го-
мону.

БАТЬКО. Мертва тиша.

ДІД. Певно, їх налякав хтось чужий: вони б не перестали співати, якби то був хтось зі своїх.

ДЯДЬКО. Кинемо цю розмову про соловейків!

ДІД. Чи всі вікна одчинені, Урсуло?

ДІВЧИНА. Одчинені шкляні двері, дідуся.

ДІД. Щось здається, ніби в хату понесло холодом.

ДІВЧИНА. В садку знявсь вітер, дідуся; троянди обсипаються.

БАТЬКО. То зачини двері. Запізно.

ДІВЧИНА. Але мені не сила їх зачинить.

ДВІ ЩЕ ДІВЧИНИ. Ми не можемо їх зачинити.

ДІД. Чому, мої дівчатка?

ДЯДЬКО. Ви балакаєте про це, як про щось надзвичайне!... Зараз я поможу.

БІЛЬША З ДІВЧАТ. Нам все одно не вдасться їх зачинить.

ДЯДЬКО. То від сирости. Давайте навалимось на них разом. — Певне щось застряло між створками.

БАТЬКО. Столяр завтра налагодить їх.

ДІД. Хіба завтра прийде столяр?

ДІВЧИНА. Так, дідусю, він прийде майструвать в льоху.

ДІД. Але він здійме гамір в домі!...

ДІВЧИНА. Я йому скажу, щоб він не гуркотів. *(В цю хвилину раптом почувся з-околя звук клепіння коси).*

ДІД. *(зорігнувшись).* Ох!

ДЯДЬКО. Що це таке?

ДІВЧИНА. Не знаю напевно; але думаю, що то садівник, хоч я не бачу його, тінь від будинку його ховає.

БАТЬКО. То садівник. — Він лагодиться косить.

ДЯДЬКО. Він косить у-ночі?

БАТЬКО. Звичайне, — бо взавтра неділя. Я бачив, що трава коло хати вже досить висока.

ДІД. Мені здається, що його коса занадто дзвенить.

ДІВЧИНА. Він косить довкола будинку.

ДІД. Тобі його не видно, Урсуло?

ДІВЧИНА. Ні, дідусю, бо темно.

ДІД. Я боюсь, як би він не розбудив мою дочку.

ДЯДЬКО. Його ~~держав~~ держав.

ДІД. А мені здається, ніби він ко-
сить просто в хаті.

ДЯДЬКО. Не турбуйтеся, хора його
не почує.

БАТЬКО. Мені здається, що лампа
сьогодні щось зле світить.

ДЯДЬКО. Треба підбавити нафти.

БАТЬКО. Я бачив, що туди нали-
вали сьогодні вранці. Вона почала
гірше світити після того, як було за-
чинене вікно.

ДЯДЬКО. Певно запотіло скло.

БАТЬКО. Вона зараз розгориться.

ДІВЧИНА. Дідусь заснув. Він не
спав цілих три ночі.

БАТЬКО. Він надто непокоїться.

ДЯДЬКО. Він завше зайво тур-
бується. Іноді, що йому ни торочи,
він нічого не розуміє.

БАТЬКО. Це можливо вибачити в його літа.

ДЯДЬКО. Бог-зна, що буде з нами, коли ми доживемо до його літ.

БАТЬКО. Йому коло вісімдесяти років.

ДЯДЬКО. В такому разі можна виправдати його химерність.

БАТЬКО. Він — як і всі сліпі.

ДЯДЬКО. Вони за-багато розсудливі

БАТЬКО. У них так багато вільного часу; — їм нікуди його покласти. Крім того, для них бракує жодних розривок.

ДЯДЬКО. Певне це щось страшне.

БАТЬКО. Видко до цього можна звикнути.

ДЯДЬКО. Я не можу собі цього уявить.

БАТЬКО. Так, звичайне, вони нещасні.

ДЯДЬКО. Не відать, де ти є, відки й куди ідеш, не відрізнять півдня від півночи, літа від зими... і завше ця темрява, ця темрява... по мені — краще не жить... І це незлічимо цілком?

БАТЬКО. Певно, що так.

ДЯДЬКО. Але ж він ще не зовсім сліпий?

БАТЬКО. Він бачить лише блискуче світло.

ДЯДЬКО. Будемо берегти свої очі.

БАТЬКО. Йому часто приходять до голови чудернацькі думки.

ДЯДЬКО. Часом він і не видається чудним.

БАТЬКО. Він говорить все, до решти все, що мислить.

ДЯДЬКО. Але раніш він не був таким?

БАТЬКО. Звичайне ні; був час, коли він розважав, як і ми, і не говорив нічого чудного. Біг-ме, Урсула надто панькається з ним; вона відповідає на всі його запитання...

ДЯДЬКО. Цим вона послуговує йому зле; краще не відповідать йому.

(б'є десять годин).

ДІД *(прокидаючись)*. Я нахожусь проти шкляних дверей?

ДІВЧИНА. Ви заснули, дідусю?

ДІД. Я нахожусь проти шкляних дверей?

ДІВЧИНА. Так, дідусю.

ДІД. Нікого немає там, в-порога?

ДІВЧИНА. Ні, дідусю, ні, я не бачу там нікого.

ДІД. А мені вдрілось, ніби там хтось жде. Ніхто не заходив?

ДІВЧИНА. Ні, дідусю.

ДІД. *(звертаючись до дядька й батька)*. Вашої сестри все ще немає?

ДЯДЬКО. Зараз уже за-пізно, — вона не приїде. Невже вона не могла приїхати?

БАТЬКО. Вона починає мене хвилювати.

(Почувся звук, ніби хтось підходить до будинку).

ДЯДЬКО. Це вона. — Ви чули?

БАТЬКО. Так, щось пройшло по-тайним ходом...

ДЯДЬКО. Це безперечно наша сестра; це її хода.

ДІД. Щось увійшло обережно.

БАТЬКО. Вона увійшла дуже тихо.

ДЯДЬКО. Вона знає, що в хаті—
хора.

ДІД. Зараз я вже не чую нічого.

ДЯДЬКО. Зараз вона прийде сюди,
ї їй скажуть, що ми тут.

БАТЬКО. Я дуже радий, що вона
зрештою приїхала.

ДЯДЬКО. Я був певний, що
вона прибуде сьогодні ввечері.

ДІД. Вона сходить по східцям.

ДЯДЬКО. Безперечно, це вона.

БАТЬКО. Ми ждемо тільки її.

ДІД. У-низу все тихо.

БАТЬКО. Я покличу зараз слу-
жницю; — ми розпитаємось, хто це.

(Сіпає мотузку звоника).

ДІД. Я чую гуркіт на сходах.

БАТЬКО. Це йде служниця.

ДІД. Здається, мов вона не сама.

БАТЬКО. Вона зіходить поволі...

ДІД. Я чую ходу вашої сестри!

БАТЬКО. Я не чую нічого більш,
окрім кроків служниці.

ДІД. Це ваша сестра! Це ваша се-
стра!

(Стукотять у маленькі двері).

ДЯДЬКО. Вона стукає у потайні
двері.

БАТЬКО. Я одчиню їх сам: вони
надто риплять; але ними можна ввійти
в кімнату непомітно; вони тільки для
цього й зроблені. *(Він одкиляє ма-
ленькі дверця; служниця лишається за
ними).* Де ви?

СЛУЖНИЦЯ. Тут, пане.

ДІД. То стоїть ваша сестра?

ДЯДЬКО. Я не бачу нікого, крім служниці.

БАТЬКО. Тут немає нікого, крім неї. *(До служниці)*. Хто прийшов до хати?

СЛУЖНИЦЯ. Прийшов до хати?

БАТЬКО. Так, хто це зараз прийшов?

СЛУЖНИЦЯ. Ніхто не приходив, пане.

ДІД. Хто це так зітхає?

ДЯДЬКО. Це служниця — вона засапалась.

ДІД. Це вона плаче?

ДЯДЬКО. Та ні, чого їй плакати?

БАТЬКО. *(До служниці)*. Не приходив ніхто зараз?

СЛУЖНИЦЯ. Та ні ж, ні.

БАТЬКО. Але ми чули, як одчинились двері.

СЛУЖНИЦЯ. То я зачиняла двері.

БАТЬКО. Вони були одчинені?

СЛУЖНИЦЯ. Так.

БАТЬКО. Чому ж вони були одчинені в такий пізній час?

СЛУЖНИЦЯ. Не знаю, пане. Я їх замкнула.

БАТЬКО. Тоді хто ж їх одчинив?

СЛУЖНИЦЯ. Не знаю, пане;—може хто виходив після мене...

БАТЬКО. Все це щось дивно. — Але не штовхайте бо двері, — ви не знаєте, що вони риплять!

СЛУЖНИЦЯ. Та я й не доторкуюсь дверей, пане.

БАТЬКО. Як не доторкуєтесь! Ви їх штовхаєте—ви хочете увійти в кімнату

СЛУЖНИЦЯ. Я стою за три кроки від дверей.

БАТЬКО. Не говоріть голосно.

ДІД. Мов потушили лампу?

БІЛЬША. Ні, дідусю, ні.

ДІД. Мені здалось, ніби раптом стемніло.

БАТЬКО. *(служниці)* Ідіть, та не стукотіть так, коли будете сходити по східцям.

СЛУЖНИЦЯ. Я не стукотіла.

БАТЬКО. Вам кажеється, що ви грюкали; сходите тихше, а то ви розбудете паню. А коли хто-небудь прийде, то скажіть, що нас немає вдома.

ДЯДЬКО. Еге, скажіть, що нас немає вдома.

ДІД. *(здрігнувшись)*. Не треба було згадувати про це!

БАТЬКО. Він не може бути раніш півночи.

(Зачиняє двері. Б'є одинадцять).

ДІД. Вона прийшла знов?

БАТЬКО. Хто?

ДІД. Служниця?

БАТЬКО. Ні, вона зійшла у-низ.

ДІД. А я думав, що це вона сіла край столу.

ДЯДЬКО. Служниця?

ДІД. Так.

ДЯДЬКО. Ще чого бракувало!

ДІД. Ніхто не заходив у кімнату?

БАТЬКО. Ні, не було нікого.

ДІД. А вашої сестри ще немає тут?

ДЯДЬКО. Наша сестра не приїхала.

ДІД. Ви мене дурите!

ДЯДЬКО. Ми вас дуримо?

ДІД. Урсуло, скажи мені, ради Бога, правду.

БІЛЬША. Дідусю, дідусю, що з вами?

ДІД. Тут щось є! Я переконаний, що моїй дочці стало гірше...

ДЯДЬКО. Ви блудете?..

ДІЦ. Ви від мене це криєте!.. Я добре знаю, що тут щось є.

ДЯДЬКО. В такому разі ви знаєте більше, ніж ми.

ДІД. Урсуло, скажи мені правду!

ДІВЧИНА. Але ж ви чуєте правду, дідусю!

ДІД. У тебе зараз не такий голос, як завше!

БАТЬКО. Це тому, що ви її злякали.

ДІД. Ваш голос теж змінився!

БАТЬКО. Ви, здається, загубили розум!

(Вони обмінюються з дядьком знаками-показуєчи, що на їх думку дід збоже, солів.)

ДІД. Я почуваю, що ви боїтесь!

БАТЬКО. Але чого ми маємо бо-
ятись?

ДІД. Навіщо ви мене дурите?

ДЯДЬКО. Ні в кого й гадки не
було вас дурити.

ДІД. Нащо ви погасили лампу?

ДЯДЬКО. Ніхто й не думав гаси-
ти лампу: вона світиться, як і раніш.

ДІВЧИНА. А мені здається, що
вона гасне.

БАТЬКО. Шо до мене—вона го-
рить, як завше.

ДІД. У мене ніби млинові каме-
ні перед очима! Дівчатка мої, скажіть
мені— хто сюди ввійшов! Скажіть
мені, ради Христа, ви ж бачите—я сам

тут, я зовсім сам посеред безмежної темряви! Я не знаю, хто оце зараз сів біля мене! Або хто оце за два ркоки пройшов повз мене?... Чому ви зараз говорили пошепки?

БАТЬКО. Ніхто не говорив пошепки.

ДІД. Ви перешіптувались у-порога.

БАТЬКО. Але ж ви чули все, що я говорив.

ДІД. Ви впустили кого небудь в кімнату?

БАТЬКО. Кажуть же вам, що ніхто сюди не приходив!

ДІД. Це ваша сестра — чи священник? — Не думайте, що вам удасться мене піддурить. — Урсуло, хто ввійшов?

ДІВЧИНА. Ніхто не входив, дідуся.

ДІД. Не думайте, що вам удасться мене одурить: я знаю те, що я знаю! Скільки нас тут усього?

ДІВЧИНА. Нас сидить шестеро біля столу, дідусю.

ДІД. Ви всі біля столу?

ДІВЧИНА. Так, дідусю.

ДІД. Ви тут, Павле?

БАТЬКО. Так.

ДІД. Ви тут, Олівьє?

ДЯДЬКО. Еге-ж, я тут, на своїм звичайнім місці. Ви жартуєте, правда?

ДІД. Ти тут, Женевьєво?

ДІВЧИНА. Так, дідусю.

ДІД. Ти тут, Гертрудо?

ДРУГА ДІВЧИНА. Так, дідусю.

ДІД. Ти тут, Урсуло?

БІЛЬША З ДІВЧАТ. Так, дідусю, поруч вас.

ДІД. А хто це сидить он там?

ДІВЧИНА. Де, дідусю, де? — Більше нема нікого.

ДІД. Там, там, по-серед нас.

ДІВЧИНА. Нікого немає, дідусю!

БАТЬКО. Вам кажуть, що нема нікого!

ДІД. Але ви не бачите, — ні, ви ж не бачите!

ДЯДЬКО. Ви смієтесь, чи як?

ДІД. Мені не до сміху, запевняю вас.

ДЯДЬКО. Тоді ви мусите вірити тим, хто бачить.

ДІД *(нерішучо)*. А мені здалось, ніби там хтось є... Я думаю, що мені не довго лишилось жити...

ДЯДЬКО. Навіщо ж нам вас дурити? До чого це?

БАТЬКО. Говорить вам правду — то наш обов'язок.

ДЯДЬКО. Ні, до чого нам дурити один одного?

БАТЬКО. Ви і так хутко взнали б правду.

ДІД (*хоче встати*). Мені хочеться увільнитися від цієї темряви...

БАТЬКО. Куди ви хочете йти?

ДІД. Туди...

БАТЬКО. Ви даремно себе тривожите...

ДЯДЬКО. Ви якийсь дивний сьогодні...

ДІД. Що ж до мене — то, навпаки, ви мені видаєтесь кумедними!

БАТЬКО. Що ви там шукаєте?...

ДІД. Я не знаю, що твориться зі мною!

БІЛЬША. Дідусю, дідусю! Чого вам треба, дідусю?

ДІД. Дайте мені ваші рученята, дівчатка!

ДІВЧАТА. Беріть, дідусю.

ДІД. Чому ви затремтіли, мої дівчатка?

БІЛЬША. Ми майже не тремтим, дідусю.

ДІД. Мені здається, що ви всі зблідли.

БІЛЬША. Уже пізно, дідусю, — ми потюмились.

БАТЬКО. Вам уже час іти спати; дідусь теж зробив би не зле, якби сходив відпочити трохи.

ДІД. Мені вже не заснути цієї ночі.

ДЯДЬКО. Ми будемо чекати лікаря.

ДІД. Попередіть мене до того, щоб я міг узнати правду.

ДЯДЬКО. Але вас ні в чому попереджать!

ДІД. Тоді мені не зрозуміло, що це...

ДЯДЬКО. Запевняю вас, що немає нічого такого!

ДІД. Мені хочеться побачить дочку!

БАТЬКО. Ви самі добре знаєте, що неможливо вам побачити її. Не треба без причини турбувати її.

ДЯДЬКО. Взавтра ви її побачите.

ДІД. В її кімнаті так тихо.

ДЯДЬКО. Коли б я почув там який шум, це б затрівожило мене.

ДІД. Як довго вже я не бачу своєї дочки!... Учора ввечері я три-

мав її руки, але самої не бачив!... Я не знаю, яка вона зараз... Як вона видається. Вона, запевне, перемінилась за останні дні!... Я не пізнав її обличчя... Я бачив, що воно зхудло, коли доторкнувся його руками... Стіна темряви відділювала мене від неї і від усіх вас!... Я вже так не можу більш... Це не життя... Ви всі тут, ви дивитесь у мої мертві очі, але ні в кого з вас про мене серце не заболить! Я не знаю, що зі мною діється... ніколи не кажуть того, що мають сказати... Все це є чимсь страшним, коли про це подумаєш... Але ж чому ви замовкли?

ДЯДЬКО. Ви не довіряєте нам, — до чого ж тоді наші розмови?

ДІД. Ви боїтесь видати себе!

БАТЬКО. Досить, зрештою, говорит дурницю!

ДІД. Уже довший час від мене щось ховають! Щось сталось в хаті... Але зараз я починаю догадуватись... Вся ця брехня тяглась надто довго! Що ж, ви гадаєте, що я ніколи нічого не визнаю? Бувають хвили, коли я менше сліпий, ніж ви, — чи вам відомо це?... Хіба я не чую, як ви перешіптуєтесь цілими днями, ніби в хаті повішеного?... Мені бракує сили сказати те, що мені стало відомо сьогодні увечері... Але я добьюся правди!... Я зачекаю, заким ви мені її скажете; але по-за всіма вашими змаганнями я вже давно знаю її! — Я відчуваю всю вашу смертну блідість зараз!

ДІВЧАТА. (всі разом) Дідусю, дідусю, що з вами, дідусю? .

ДІД. Не про вас іде мова, мої дівчатка, ні, я кажу не про вас... Я знаю, що ви б сказали мені всю правду, коли б їх не було біля вас!... Впрочім, я гадаю, що вони і вас також дурять... Ви це самі побачите, мої дівчатка!... Ви це самі побачите!.. Хіба я не чую, що ви всі ридаєте?

БАТЬКО. Хіба справді моїй дружині погрожує небезпека?

ДІД. Киньте спроби одурити мене; зараз уже надто пізно, — мені відомо все краще, ніж вам...

ДЯДЬКО. Але ж, зрештою, ми не сліпі!

БАТЬКО. Хочете піти в кімнату вашої дочки? Тут мається якийсь не-

порозуміння, яке потрібно роз'ясувати. Хочете?

ДІД (*вагаючись*). Ні, ні, не тепер... ще рано...

ДЯДЬКО. Ви самі бачите, що верзете нісенітницю.

ДІД. Назавше зостанеться тайною те, що людині не випало сказати за життя!... Що це за шум?

БІЛЬША. Це блимає лампа, дідусю.

ДІД. Мені здається, ніби її охопила якась тривога.

ДІВЧИНА. На неї понесло холодним вітром.

ДЯДЬКО. Але вітру немає — вікна зачинені.

ДІВЧИНА. Мені здається, ніби вона зараз погасне.

БАТЬКО. Певно бракує нафти.

ДІВЧИНА. Вона згасає цілком.

БАТЬКО. Як же, будемо сидіти в п'ятьмі?

ДЯДЬКО. Що ж? — Я до цього звик.

БАТЬКО. В кімнаті моєї жінки є лампа.

ДЯДЬКО. Ми принесемо її, скоро прибуде лікарь.

БАТЬКО. Тут, справді, зовсім уже не так темно; на-дворі ясно.

ДІД. На-дворі ясно?

БАТЬКО. Ясніше, ніж тут.

ДЯДЬКО. Я люблю побазікать в темноті.

БАТЬКО. Я також.

(Мовчанне).

ДІД. Мені здається, що дзигарь стукотить дуже голосно!...

БІЛЬША. Це тому, що зараз всі мовчать, дідусю.

ДІД. Чому ж ви всі замовкли?

ДЯДЬКО. Про що ж нам говорити? — Ви сьогодні якийсь чудний.

ДІД. В кімнаті дуже темно?

ДЯДЬКО. Так, не можна сказати, щоб було дуже ясно. *(Мовчанніє)*.

ДІД. Я почуваю себе зле. Урсуло, відчини вікно.

БАТЬКО. Еге ж, моя дівчинко, відчини вікно; мені теж ніби бракує повітря. *(Дівчина одчиняє вікно)*.

ДЯДЬКО. Шо до мене — справді ми давно не відчиняли вікон.

ДІД. Відчинили вікно?

ДІВЧИНА. Так, дідусю, воно відчинене на-стіж.

ДІД. Важко повірити, що воно відчинено, — так тихо на-дворі.

ДІВЧИНА. Так, дідусю, все довкола ніби завмерло.

БАТЬКО. Царює надзвичайна тиша.

ДІВЧИНА. Можна відчути лет ангела.

ДЯДЬКО. Тому саме я й не люблю села.

ДІД. Мені б було краще, якби не було так тихо. Котра зараз година, Урсуло?

ДІВЧИНА. Хутко північ, дідусю.
(*Дядько починає ходити по кімнаті.*)

ДІД. Що воно ходить довкола нас?

ДЯДЬКО. Це я, це я! — Не бійтесь. Мені хочеться трошки прогулятись.
(*Мовчанье*). Але приходиться сідати знов: нічого не видно. (*Мовчанье*).

ДІД. Я хочу іти куди небудь звідси.

ДІВЧИНА. Куди ж ви хочете піти, дідусю?

ДІД. Я не знаю, куди... в другу кімнату; тільки б піти, тільки б піти звідси!..

БАТЬКО. Куди ж нам іти?

ДЯДЬКО. Зараз уже за-пізно переходити в другу кімнату. *Мовчанне. Всі нерухомо сидять край столу.*

ДІД. Це що, Урсуло?

ДІВЧИНА. Нічого, дідусю, — то падає листє, — так, це листє падає на ганок.

ДІД. Зачини вікно, Урсуло.

ДІВЧИНА. Добре, дідусю. *Вона зачиняє вікно й сідає знову.*

ДІД. Мені зимно. *Мовчанне. Сестри обнімаються.* Це що за шерех?

БАТЬКО. То обнялись сестри.

ДЯДЬКО. Мені здається, що вони сьогодні дуже бліді. (Мовчанне).

ДІД. Це що?

ДІВЧИНА. Нічого, дідусю, — то я зложила руки навхрест. (Мовчанне)

ДІД. А це що?..

ДІВЧИНА. Не знаю, дідусю... може бути, то мої сестри злегка тремтять.

ДІД. Мені також лячно, мої дівчатка. (В цю хвилину промінь місяця просунувся в кімнату крізь вікно, кидаючи зимерні відблиски. Б'є одинадцять за останнім ударом роздається глухий стук, ніби хтось встає від столу).

ДІД. (Здрігнувшись з жахом). Хто це встав?

ДЯДЬКО. Ніхто не вставав!

БАТЬКО. Я не вставав!

СЕСТРИ. Я також! - Я не вставала! — і я ні.

ДІД. Хтось устав з-за столу!

ДЯДЬКО. Огню! *(В цей мент ратом з дитинячої розітнувсь покрик жаху; цей покрик продовжується, набираючи більшої сили, до кінця дії).*

БАТЬКО. Слухайте! Дитина!

ДЯДЬКО. Вона ж ще й досі не писнула!

БАТЬКО. Огню! Огню! *(В цей мент в кімнаті, що ліворуч, здійсмається біганина, по тому наступає мертва тиша. — Вони слухають, скам'янівши від жаху. Двері в кімнату помалу відчиняються; в залю вривається світло; на порозі зьявляється сестра — жалибниця в чорному зодязі; схилявши*

голову, вона хреститься: хора вмерла. Після короткого вагання вони з жахом, мовчки ввійшли в кімнату, де лежить мертва. Дядько дає в дверях дорогу молодим дівчатам. Дід, залишившись на-одиноці, встає і помацки рухається в темряві довкола столу).

ДІД. Де ви ділись? Де ви ділись? Вони кинули мене самого!...

КІНЕЦЬ.

Універсальна Бібліотека.

Вийшли з друку:

- № 1. Кнут Гамсун.—Невольники Кохана
- № 2. Анрі де-Реньє.—Амурна пригода на морі
- № 3. Валерій Брюсов.—Елудій син Елудія
- № 4. Оскар Уайльд.—Соловейко й Троянда
- № 5. Рабін-Дранат Тагор.—Місячний сер
- № 6. Моріс Метерлінк.—Непроханий гість
- № 7. Август Стріндберг.—Тільки початок

Друкуються:

- № 8. Казимир Тетмайер.—Мелянхолія
- № 9. Габріель д'Анунціо.—„Ореола“
- № 10. Зігьборн Обстфельдер.—„Ліс“
- № 11. Гуго фон-Гофмансталь.—„Жах“
- № 12. Вільє де Ліль Адан.—Віра
- № 13. Альфонс Доде.—Листи з мого млина
- № 14. Хинські оповідання
- № 15. Густав Кіркор.—Новелі
- № 16. Джек Лондон.—Клич предків

К И І В.

Друкарня Т-ва „Робітничя Книгарня“.

1918.